

Таким чином, під впливом НРТ в сімейних відносинах біологічні, соціальні, культурні і психологічні моменти стають тісно переплетеними. Дана варіативність дає підстави відносити сім'ю до приватної або до публічної сфери в залежності від кожної конкретної ситуації накладання статус-функції, що заперечує насилля над дітьми: фізичне (можлива тілесна потворність), психологічне (синдром тих, хто вижив, особистісна криза дітей «загробного світу»), соціальне (самотність, невизначене місце у сімейних відносинах), етичне (життя, обтяжене загибеллю багатьох ембріонів).

ЛІТЕРАТУРА

1. Аксёнов И. Прогресс и человеческое достоинство. Этические вопросы современных вспомогательных репродуктивных технологий [Электронный ресурс] / И. Аксёнов. – Режим доступа : <http://www.bogoslov.ru/text/print/3215824.html>.
2. Баранов А. Справка о состоянии здоровья детей, родившихся в результате использования вспомогательных репродуктивных технологий, в том числе ЭКО [Электронный ресурс] / А. Баранов // Сайт Союза педиатров России. – Режим доступа : http://www.pediatr-russia.ru/pediatr/diagnos/article_10.html.
3. Близнюк Н. Давит груз мутаций [Электронный ресурс] / Н. Близнюк // Газета «Ставропольская правда». – Режим доступа : http://www.stpravda.ru/20060429/Davit_gruz_mutacij_10534.html.
4. Дети на заказ «Зеркало недели. Украина» [Электронный ресурс]. – 2012. – № 47. – 21 декабря. – Режим доступа : http://gazeta.zn.ua/SOCIETY/deti_na_zakaz.html.
5. Сёрль Дж. Конструирование социальной реальности [Электронный ресурс] // Романова А. О книге Дж. Сёрля «Конструирование социальной реальности», рефер. перевод с англ. – Режим доступа : <http://www.amazon.com/exec>.
6. Хабермас Ю. Будущее человеческой природы / Ю. Хабермас. – М. : Издательство «Весь мир», 2002. – 144 с.
7. Pieronek T. Pierwowzorem in vitro jest Frankenstein. ZbiskupemКова Tadeuszem Pieronkiem rozmawia Wojciech Harpula [Электронный ресурс] / Т. Pieronek. – Режим доступа : <http://wiadomosci.onet.pl>. – 2009. – 16 January.
8. Radkowska-Walkowich M. The creation of «monsters»: the discourse of opposition to in vitro fertilization in Poland / Reproductive Health Matters, Volume 20, Issue 40 / [Электронный ресурс] / М. Radkowska-Walkowich. – Режим доступа : <http://www.rhm-elsevier.com>.
9. Rethinking gender identity // Time, 3.24.97, Vol. 149, Issue 12. – P. 83.

Оксана Кікінежді,
д. психол. наук, професор,
Тернопільський національний
педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

НЕНАСИЛЬНИЦЬКА ПАРАДИГМА: ОРІЄНТИРИ ЕГАЛІТАРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА

У статті розкриті психологічні механізми егалітарної соціалізації дітей та юнацтва в контексті ненасильницької парадигми. Представлено авторську модель тендерно-освітніх технологій як психолого-педагогічного супроводу статевої соціалізації особистості у період її дорослішання, спрямовану на партнерство статей та їхній особистісний розвиток; на формування егалітарної свідомості учнівської молоді з метою її успішної адаптації до особистісного, професійного та громадянського самоздійснення.

Oksana Kikinezhdі

NON-VIOLENT PARADIGM: ORIENTATIONS OF CHILDREN AND YOUTH' EGALITARIAN SOCIALIZATION

The article deals with the psychological mechanisms of children and youth' egalitarian socialization in the context of non-violent paradigm. The authorial model of gender and educational technology as psycho-pedagogical support of sexual socialization during his/her growing up period, aimed at gender partnership and personal development; at the formation of egalitarian consciousness of youth in order to adapt successfully their personal, professional and civic self-realization is analyzed.

В умовах зростання демократичного громадянства в Україні, актуалізації національної самосвідомості, переосмислення та утвердження гуманістичних цінностей на основі дотримання верховенства права, поваги до прав і свобод людини, людської гідності тощо, проблема захисту та зміцнення прав дітей сьогодні є вкрай злбоденною, що вимагає її негайного вирішення.

Згідно з Білою книгою Ради Європи з міжкультурного діалогу «Жити разом у рівності та гідності» (2008), керівні принципи мирного співіснування у вільному суспільстві людей різних рас, релігій і культур полягають у взаємоповазі та розумінні, міжкультурному діалозі та освіті. На думку міжнародних експертів, це ключові аспекти для подолання нетерпимості між людьми та ефективні інструменти для укладання стійкого миру, створення безпечного середовища, дружнього до дитини. Важливе значення для визначення ціннісних основ соціальної стабільності будь-якого суспільства, має етика ненасильства, яка визначає шляхи

формування морально-духовного зростання індивіда (К. Войтила, М. Ганді, Л. Толстой, А. Швейцер, С. Бистрицький, М. Боришевський, М. Савчин, Л. Кобелянська та ін.).

Суть ненасильницької парадигми полягає у запереченні або обмеженні сили як методу досягнення будь-яких цілей, оскільки ідеалами етики ненасильства є гуманізм, альтруїзм, толерантність, терпимість, довіра, взаємоповага, любов тощо. Не випадково видатний російський психолог С. Рубінштейн, осмислюючи проблему «як зберегти людяність в нелюдському суспільстві», писав: «Любовь есть высшее, не умствовать, а любить и творить дело любви – вот что надо. Да, любовь есть высшее, но любовь есть чувство, всякое чувство есть интенсивность, как бы объятие, в котором мы также сжимаемся. Эта интенсивность есть как заряд, который в действии, в жизни разрядится, и он разрядится тем, чем был заряжен, но что мы сжимаем в интенсивности нашего чувства и что должны в него включить – вот вопрос, на который любовь не дает ответа, хотя и заключает его» [7, с. 19]. Гуманізація освіти та виховання у цьому розумінні потребує реальних змін в соціокультурному просторі, зокрема ідеології родини, школи, ЗМІ, розробки інноваційних гендерно-освітніх технологій згідно Декларації прав дитини, Конвенції ООН про права дитини та чинних нормативно-правових документів України (стаття 24 Конституції України, Закони України «Про освіту», «Про охорону дитинства», «Про забезпечення рівних прав та можливостей чоловіків та жінок» (5.09.2005), Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI ст.) тощо. Гуманітарна складова безпеки суспільного життя зумовлює виявлення психолого-педагогічних чинників розвитку егалітарної свідомості дітей та формування навичок ненасильницької поведінки у неповнолітніх, що і стало **метою** цієї статті.

Сучасна психологія у контексті «генези здійснення особистості» (С. Максименко) акцентує увагу на розвитку індивіда в системі процесів самопобудови і самоздійснення, гармонізації його внутрішнього світу із зовнішнім в умовах соціокультурної різноманітності, що спричинено глобалізаційними тенденціями (Г. Балл, І. Бех, М. Боришевський, Т. Говорун, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Москаленко, В. Татенко, Т. Титаренко, Н. Чепелєва та ін.). Найвиразніше цей феномен репрезентується в межах гуманістичного підходу, що дає змогу розкрити питання розвитку суб'єктності, самовираження, набуття «сутнісного Я» в суперечностях життя. На думку видатного українського психолога М. Боришевського, «у своїх проявах духовності особистість завжди залишається індивідуальністю, здатною на вибір власних життєвих цілей, реалізація яких забезпечує відчуття повноцінності самоздійснення, самореалізації як найважливішої соціально-психологічної потреби» [13, с. 6]. Саме завдяки цьому процес соціалізації особистості не втрачає гуманістичної спрямованості.

Метою національної освіти проголошено пріоритет особистісної орієнтації на розвиток дитини як суб'єкта власного життя, креативної, самодостатньої особистості, що є релевантною принципам гендерного підходу до виховання особистості та його різновиду – особистісно-егалітарного. Проблема впровадження гендерного підходу в сферу освіти на сьогодні є однією з найменш розроблених у вітчизняній практиці. Труднощі в його практичній реалізації пов'язані передусім із його відносним новаторством в освітній практиці, неоднозначним трактуванням як гендерної термінології, так і її змістовного наповнення, стереотипізацією свідомості освітян тощо.

Гендер як системотвірна ознака набуття особистістю ідентичності є важливим чинником національного розуміння буття юнаками та дівчатами, їх егалітарного життєздійснення (М. Богачевська-Хом'як, М. Боришевський, Т. Говорун, І. Кон, В. Кравець, В. Москаленко, В. Татенко, Т. Титаренко та ін.). Дороговказом для гендерного виховання слугують слова Великого Добротворця Василя Сухомлинського: «Виховання справжніх жінок та справжніх чоловіків починається з громадянських якостей особистості». Особистісно-орієнтована освіта розглядається як чинник егалітарної соціалізації учнівської молоді.

Не менш важливою видається також проблема формування егалітарних цінностей у гендерній культурі дітей та юнацтва. Соціально-конструктивний підхід набув в нашому дослідженні статусу провідного у виявленні соціально-педагогічних чинників гендерної ідентифікації особистості у період її дорослішання, що дає змогу визначити сутнісні детермінанти набуття індивідом гендерної ідентичності – статевотипізованої чи андрогінної, яка змодельована і продовжує моделюватися під впливом соціуму у представників обох статей (відповідно до традиційної та альтернативної їй – егалітарної соціалізації (П. Бергер, І. Бех, В. Васютинський, Т. Говорун, Т. Лукман, Е. Кімел, Г. Крайг, В. Кравець, М. Мід, С. Московічі, О. Сухомлинська та ін.).

Категорія гендеру розглядалась нами в контексті психологічних концепцій С. Бем, крізь призму теорій гендерних схем і лінз, а саме поляризації, андроцентризму та біологічного есенціалізму [1], у феномені яких простежується певна аналогія з висновками Л. Виготського про «знакове опосередкування» психіки, коли культурний знак стає засобом організації суб'єктної поведінки особистості у період її дорослішання. Соціалізація забезпечує входження дитини в гендерну культуру суспільства і є найважливішим фактором, що визначає конструювання її гендерної ідентичності, суб'єктну активність у процесі самотворення

Я-концепції відповідно до віку, зони найближчого розвитку та провідного виду діяльності, новоутворень в психічному розвитку.

Сучасний етап розвитку українського суспільства спричиняє амбівалентне ставлення до системи гендерних ролей, конфлікт між давнім дихотомічним їх розподілом та новими, егалітарними викликами до них. Гендерні настанови на мікрорівні представлені його дихотомією, протиставленням, яке притаманне традиційним гендерним орієнтаціям. При цьому більшою мірою виражена тенденція – маскулінізація дівчат та фемінізація хлопців.

Саме егалітарна соціалізація є співзвучною практиці особистісно-орієнтованого (ненасильницького) підходу в освіті як найбільш прогресивної та продуктивної спільноти рівноправних індивідуальностей різної статі, як прообразу демократичної моделі суспільства. У цьому розумінні вихідні положення особистісно-егалітарного підходу як базової стратегії соціалізації та виховання охоплюють реалізацію ідеї рівноправ'я статей та їх взаємозамінність; індетермінацію біологічною належністю гендерних ролей; утвердження егалітарного світогляду: гендерну компетентність як обізнаність із нормативами статевої поведінки, гендерну чуйність як створення умов для повноцінного розвитку представників різної статі попри статеві стереотипи та упередження, здатність вирішувати проблеми навчання і виховання з позиції егалітарної гендерної ідеології та гендерну толерантність як повагу до основоположних прав та свобод людини.

Гендерні компетенції як ключові у контексті егалітарної освітньої парадигми розвивають в особистості потребу і здатність до самопізнання і самовдосконалення, уміння будувати партнерські стосунки, бути конкурентоспроможною на ринку праці, утверджувати в приватному і публічному житті демократичні засади. В основу запропонованої нами егалітарної моделі статевої соціалізації покладені провідні ідеї гуманістичної психології та педагогіки, принципи особистісно-егалітарного підходу як базового в особистісному розвитку та подальшій самореалізації внутрішнього потенціалу індивідуальності, формування гендерної чуйності в різноманітності взаємодії між статями.

Побудова моделі психолого-педагогічного супроводу дітей та юнацтва на засадах інтеграції особистісно-орієнтованого та гендерного підходів (І. Бех, В. Кравець) охоплювала підготовку дівчат і хлопців до гнучкого соціостатевого репертуару в поведінці та різноманітних сферах життєдіяльності з урахуванням їхніх здібностей, уподобань, нахилів, можливостей, рівних умов для пропагування ідеї рівноваги та взаємозамінності статевих ролей, повноти розвитку індивідуальності, гармонійної цілісності особистості, незалежно від її статевої належності.

Встановлено, що гендерна компетентність як особлива система знань, умінь та навичок, релевантних принципам рівності статей, проявляється у розвитку здатності індивіда до гендерної чутливості в організації навчально-виховного процесу всіх ланок освіти на засадах особистісно-егалітарного підходу. Її формування як складової життєвої компетентності у підлітків та юнацтва передбачає розвиток їх критичного мислення, збагачення досвіду міжстатевої взаємодії партнерськими стосунками, здатність протистояти статевим стереотипам у поведінці. Це здійснювалося шляхом активізації інтересів учнівства та врахування його вікових потреб в інтерактивній взаємодії (через діалог у співпраці, фокус-групах, «мозкових штурмах»), створення дидактичних ситуацій, сюжетно-рольових ігор, міні-дослідницьких проєктів) тощо. «Він–Вона» як суб'єкти інтеракції є головними дієвими фігурами освітнього процесу, які долають статеві стереотипи, роблять власний вибір. Груповий аналіз передбачав гендерну корекцію поведінки, перелік неподоланих упереджень чи зняття бар'єрів. Серед апробованих методів роботи з учнівством також застосовувалися і такі: інтерактивні міні-лекції, проблемні, частково-пошукові та евристичні бесіди, рефлексивні аналітичні коментарі, контент-аналіз аудіо-відеоматеріалів, створення кейсів і портфоліо з гендерних проблем, проведення експрес-інтерв'ю, рецензування публікацій ЗМІ на гендерну тематику, мозкові атаки, створення колажів, гендерних автобіографій відомих людей, коментарів з життєвих випадків (case study). Підґрунтям розробленого змісту, методів та прийомів психолого-педагогічного супроводу стали засади розвивального та суб'єктно-особистісного підходів гендерного навчання, розвиток саморефлексії (Я-хлопчик/Я-дівчинка: знаю, хочу, вмію) як наскрізних ліній у набутті гендерних знань неповнолітніми.

Реалізація програми «Гендерна культура молоді» здійснювалася в дослідженні за трьома напрямками: 1) корекційно-розвивальна робота з дітьми та юнацтвом із метою розвитку егалітарної взаємодії; 2) гендерна освіта педагогів, психологів і батьків як головних агентів гендерної соціалізації особистості у період її дорослішання; 3) гендерна освіченість студентської молоді (діяльність школи гендерної рівності, гендерно-освітнього центру) на основі розроблених положень особистісно-егалітарного підходу як засадничих принципів гендерної просвіти: науковість, об'єктивність гендерних знань як головне підґрунтя подолання стереотипів; адекватність їх освоєння віковим можливостям дітей, підлітків та юнацтва; позитивізм і толерантність у ставленні до статей та міжстатевого спілкування; опора на власний життєвий досвід індивіда, критичне осмислення засвоєних настанов щодо життя в статі; суб'єктна позиція (позиція актора) як умова

активізації гендерного самовизначення та саморефлексії в навчальному діалозі; рівноцінність «чоловічого» та «жіночого» начал в аналізі дидактичного матеріалу.

Методологічні засади гендерно-освітніх технологій склали психолого-педагогічні парадигми: формувальна – у дошкільній та початковій школі, розвивальна – у середній, творча – у вищій. У розроблених та запроваджених у навчальний процес педагогічних ВНЗ трьох взаємопов'язаних гендерних дисциплінах («Гендерна психологія», «Гендерна психологія і педагогіка», «Гендерна освіта: теорія і практика») акцентовано на умінні надання практичної консультативної допомоги дітям та дорослим у розв'язанні проблем жорстокого поводження з дітьми, подоланні статевої упередженості та сексизму з утвердження ідей самобутності особистості та її самореалізації незалежно від статі; захист неповнолітніх від домашнього, шкільного та гендерного насильства.

Емпірично доведено, що за цих умов запропонована модель психолого-педагогічного супроводу забезпечує розвиток уявлень про партнерство статей, паритетну взаємодію неповнолітніх у спілкуванні, активізує самовизначення молоді в питаннях гендерної культури, підвищує гендерну компетентність у майбутніх педагогів та вчителів-практиків. Важливою умовою ефективності програми було впровадження психолого-педагогічних засобів у навчально-виховний процес, комплексний підхід до формування паритетності статей у генезі системи відносин «вихователь – дитина – батьки».

Створення егалітарно-освітнього (творчо-розвивального) середовища в дошкільних, загальноосвітніх та вищих навчальних закладах можливе за умови впровадження методологічних засад гендерної ідеології навчання і виховання на основі використання «педагогічної матриці» національної гуманістичної спадщини. Застосування особистісно-орієнтованих технологій в освітніх закладах різного рівня сприяє розвитку андрогінних властивостей особистості, егалітарній міжстатевій паритетності у взаємодії «батьки – діти – педагоги». Вихованці (учні, студенти), як суб'єкти самотворчості, вчать критично сприймати статевостереотипізовані реалії життя найближчого соціального середовища та долати їх. Шлях до гендерної культури пролягає через гендерну проінформованість (обізнаність), гендерну чуйність (розвиток умінь враховувати відсутність певних інтересів чи навичок, створення умов для їх розвитку) та вироблення асертивності в дійовому протистоянні й протиставленні статевим стереотипам.

У дослідженні апробована відповідність гендерно-освітніх технологій вимогам гендерного паритету в контексті розвитку ключових особистісних компетенцій як психолого-педагогічної інновації шляхом відмови від диференційованого, обмежувального підходу залежно від статі, на користь особистісного, індивідуалізованого розвитку. Реалізація особистісно-егалітарного підходу у контексті ненасильницької парадигми у зміст навчально-виховної роботи освітніх закладів є детермінантою розширення культуротворчого ментального простору всіх учасників педагогічної взаємодії – батьків, дітей, вчителів, що було покладено в основу діяльності Науково-дослідного центру з проблем гендерної освіти та виховання молоді НАПНУ – ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Збагачення юнацтва особливою системою гендерних знань і практик, релевантних принципам паритетності статей, відповідно до європейських стандартів освіти та керівних принципів Ради Європи сприятиме розробці національної комплексної стратегії із захисту дітей від насильства та формуванню толерантності у професійній та особистісній самореалізації нової генерації громадян України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бем С. Линзы гендера : Трансформация взглядов на проблему неравенства полов : Пер. с англ. / С. Бем. – М. : «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. – 336 с.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : У 2 кн. / І. Д. Бех. – Кн. 1: Особистісно-орієнтований підхід : теоретико-технологічні засади. – К. : Либідь, 2003. – 280 с.
3. Біла книга національної освіти України / Т. Ф. Алексєєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл [та ін]; за заг. ред. акад. В. Г. Кременя; НАПН України. – К. : Інформ. системи, 2010. – 342 с.
4. Выготский Л. С. Собрание сочинений : В 6 т. / Л. С. Выготский / Под ред. В. В. Давыдова. – М. : Педагогика, 1982. – Т. 2. – 504 с.
5. Говорун Т. В. Гендерна психологія : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 308 с.
6. Жити разом : поєднання різноманіття і свободи в Європі ХХІ століття. Пер. з англ. – Львів : Літопис, 2011. – 112 с.
7. Из дневников С. Л. Рубинштейна // Психологический журнал, 1999. – Т. 20. – № 4. – С. 19.
8. Кон И. С. Открытие «Я» / И. С. Кон. – М. : Политиздат, 1978. – 367 с.
9. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. – К. : Радянська школа, 1989. – 608 с.
10. Кікінежді О. М. Гендерна ідентичність в онтогенезі особистості : Монографія / О. М. Кікінежді. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 400 с.
11. Кравець В. Історія гендерної педагогіки : навч. посіб. для студ. вузів / В. Кравець. – Тернопіль : Джура, 2005. – 440 с.
12. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості / С. Д. Максименко. – К. : Вид-во ТОВ «КММ», 2006. – 240 с.

13. Психологічні закономірності розвитку духовності особистості : монографія / М. Й. Боришевський, О. В. Шевченко, Н. Д. Володарська та ін. ; за загальною редакцією М. Й. Боришевського. – К. : Педагогічна думка, 2011. – 200 с.
14. Татенко В. Соціальна психологія впливу : монографія / В. Татенко – К. : Міленіум, 2008. – 216 с.
15. Україна–Євросоюз у деталях. Гендерна рівність і права дітей. – № 2 (5), червень, 2010 р.
16. Як навчати школярів долати гендерні стереотипи : конспекти занять : навчально-методичний посібник [для загальноосвітніх навчальних закладів] / колектив авторів Т. Говорун, О. Кікінежді та ін.; за заг. ред. проф. Т. Говорун. – К. : ТОВ «Дорадо-Друк», 2011. – 804 с.

Олена Ковальова,

канд. юрид. н., доцент,
Одеський державний університет
внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ ДО ДІТЕЙ ТІЛЕСНИХ ПОКАРАНЬ З МЕТОЮ ВИХОВАННЯ: СУПЕРЕЧНІСТЬ НОРМ ПРАВА, МОРАЛІ ТА РЕЛІГІЇ

Стаття присвячена аналізу норм права, моралі та релігії щодо застосування до дітей тілесних покарань в сім'ї у процесі виховання. Досліджуються причини та наслідки застосування до дітей фізичного насильства з боку батьків. Запропоновані шляхи зміни соціальних стереотипів з досліджуваної проблеми.

Olena Kovaliova

APPLICATION OF CORPORAL PUNISHMENT TO CHILDREN WITH EDUCATION AIM: DISCREPANCIES BETWEEN THE LAW, ETHICS AND RELIGION

This article analyzes the rules of law, ethics and religion in terms of corporal punishment against children in family education. It studies the reasons and consequences of physical abuse of children by parents. It suggests ways how to change social stereotypes over this problem.

Діти – квіти життя... Проте не всі, на жаль, полюбують квіти, а тим паче, не всі знають, як правильно про них піклуватись та доглядати за ними. Цікаво, що дорослі не хехтують можливістю спитати поради у фахівців про правила догляду за квітами, проте не вважають це доцільним, коли мова йде про дітей, які найчастіше страждають від неправильного догляду найближчих людей – батьків та інших членів сім'ї. Якщо фахівця по догляду за квітами можна знайти майже в кожному квітковому магазині, то фахівця у сфері догляду за дитиною знайти не так просто, проте можливо. Тоді постає інше питання: «А навіщо»? Населення нашої країни вважає непотрібним, а ще частіше, – ганебним явищем залучення сторонніх людей до процесу виховання дитини. Часто від батьків, які лупцюють своїх дітей, не соромлячись, таким чином, «виховувати» дитину навіть прилюдно, можна почути, що це їх власна дитина, і вони мають право виховувати її як вважають за необхідне. З'ясувати, а чи так це насправді, і до чого призводить таке «виховання», є *метою* цієї статті.

Що стосується міжнародного законодавства в окресленій сфері, слід звернути увагу на те, що згідно з положеннями Конвенції ООН про права дитини, держави повинні прийняти всі необхідні заходи з метою захисту дитини від усіх форм фізичного чи психологічного насильства, образи чи зловживання, відсутності турботи чи недбалого ставлення, грубого звернення чи експлуатації, включаючи сексуальне зловживання з боку батьків, законного опікуна чи іншої особи, яка наглядає за дитиною [5]. Відповідно до Конституції України, забезпечення прав і свобод людини несумісне з дискримінацією за будь-якою ознакою, зокрема, і за віком. У статті 52 Конституції нашої країни зазначено, що будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом [6]. Згідно зі ст. 10 Закону України «Про охорону дитинства», держава здійснює захист дитини від усіх форм фізичного і психічного насильства, образи, недбалого і жорстокого поводження з нею, експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють [3]. Найбільш небезпечною формою насильства над дитиною, звичайно, є фізичне насильство. І найстрашнішим є застосування фізичного насильства найближчими людьми, членами власної сім'ї.

У Законі України «Про попередження насильства в сім'ї» фізичне насильство в сім'ї визначається як умисне нанесення одним членом сім'ї іншому члену побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, нанесення шкоди його честі і гідності [4]. Таким чином, тілесні покарання (побиття різкою, паском, ляпаси тощо), які застосовуються батьками чи особами, що їх замінюють, з виховною метою, підпадають під визначення фізичного насильства і є протизаконними.

Батьки мають рацію, коли кажуть про своє право на обрання форм та методів виховання дитини. Так, ч. 3 ст. 151 Сімейного кодексу України надає їм таке право, проте мало хто з батьків звертає увагу на повне її формулювання: «батьки мають право обирати форми та методи виховання, крім тих, які суперечать закону, моральним засадам суспільства» [8]. Що стосується «моральних засад суспільства» щодо можливості та